

תחנה חמישית

מספרי הסיפורים בתיאטרון הבובות

יוסף: היה היה, לפני שנים רבות רבות, בארץ רחוקה
רחוקה, מעבר להרים ולימים, לאגםים ו...
רוני: נו, מה היה?

יוסף: אני עוד לא בטוח, תתחילו את הפרק ואני אחשב
ביןתיים.

ב' תחנה הקודמת דיברנו על תיאטרון הבובות הפלsty, החומר. אבל תיאטרון הבובות קשור לא פחות למילימ', לסיפורים. מסורות מפוארות של תיאטרון בובות, כמו תיאטרוני החלליות ובובות המקל האינדונזיות (שהליהם סיירנו בתחנה הראשונה), או תיאטרון הבובנוקו היפני (שעל שורשיו נזכר בתחנת "החליל הנכון"), צמחו מזו האמנות העתיקות של ספרי הספרים.

בתחנה זו נחזר לאחר, אל הצעדים הראשונים שעשו המספרים לעבר תיאטרון הבובות, ומשם נתבהר יישורות אל ספרי הסיפורים העכשוויים של תיאטרון הבובות. נבחן את ההצגה איפה גברת גבאי? גנטואה عمוק במסורת הספרית, ונשים בראשונות קדרים עם כמה מקספרי הקרון שחלקו איתנו בנדיבות את הסודות הקטנים של אמנותם.

בדרכם לתיאטרון הבובות

ספרי הסיפורים בمزורה מגילות מקודשת ומקדשים ניידים

כבר לפני יותר מאלפיים שנה נדדו ברוחבי הודו ברהמנים (כהוני דת) עניים שדקלו סיפוריים מן המיתולוגיה ודנו בעיות של צדק חברתי, מוסר וגלגול נשמות. הם סחבו אותם צورو بد מגולגל שעליו צוירו מעין "איורים" לסיפורים. לפניה שלוש מאות שנה נולדה ברוז'יסטאן מסורת דומה, ה"פר", מילה שפירושה بد ארוך. ה"בופּה", מספר מכת נhocה יותר (לא ברהמין), מתפרק גם כסוג של כוהן עממי שמרפא תוך כדי טראנס. הוא בוחר את הספרים מן המגילה לפי העדפותיו או לפי בקשת המזמין שמשלם את שכרו. בשאר השנים עבר הדגש לעליות גבורה, אבל המופע עדיין נפתח בהקדשה לנְגַשָּׁה, האל בעל ראש הפיל. במגילה אופיינית יש עד שלוש מאות שלושים וחמשה שירים מצוירים. ה"בופּה" (שלא תמיד יודע לקרוא) מכיר את כולם בעל פה. בדרך כלל הוא מלאה בכמה עוזרים, בני משפחה על פי רוב: זמר, נגן ו"תאורן" שמайд את המגילה בעוזרת

מנורת שמן. הלהבה רוקדת בחשיכה ויצירת אשליה שהגיבור קם לחיים. הקהל מגיב בקריאות או בריקוד. כאשר מתחילה סיפורו מן המגילות חביבים לסימיו, על פי המסורת, גם אם זה לוקח כמה וכמה ערבים. המגילה עצמה נחשבת לחפץ מקודש. כשהיא מתבלה ונקרעת היא מושלכת לנهر או לאגם בטקס מיוחד.

מסורת הודית נוספת של מספרי סיפוריים היא ה"קָבָד", המקדש הנידי. הקָבָד (מילה שפירושה דלת או מתחeo) הוא מעין קופסה מכוסה בסיפורים מצוירים מן האפוסים ההינדיים החשובים. גם מספרי הקָבָד הם נזודים שמופיעים לפי הזונה בהגים ובאיורים משפחתיים. בזמן שהקהל מתחזק, מתנקם לו במספר בצל עץ גדול ומתרח את המקום. הוא מתבדר עם הילדים, מזמין את המבוגרים להקשיב למספר אבותיהם, ומזכיר שכחים על הקָבָד שלו, יש להם מול שהגיע אליהם... לאחר הקדמה שאורכת כשעה, הוא חושף סוף את הקופסה, מברך את האלים ומחילה בספר. תוך כדי סיפור הוא מראה את התמונות המצוירות על הדלתות המתכפלות של הקופסה ועל הדפנות הפנימיות והחיצונית. לבסוף

הוא פותח מגירה קטנה אחרונה מתחתית הארון, ה"קספת"
שלתוכה הוא אוסף את התרומות.

הצללים המניעים את לב האדם

באינדונזיה נולד ה"ניינג בֶּבֶר" – "תיאטרון המגילה". "ניינג" פירושו: "הצללים המניעים את לב האדם", "בֶּבֶר" פירושו לגולם. הניינג בֶּבֶר הוא מגילת הצללים המניעים את לב האדם... הוא נולד לפני יותר אלף שנה במזרחה יאווה, וממנו התפתח ברבות הימים, הניינג קוֹלִיט, תיאטרון הצלליות האינדונזי (עליו סיפרנו בהרחבה בתחום "היה הייתה בובת תיאטרון").

הקלינג, מפעיל הצלליות האינדונזי, יושב מול המסק במשך שמנה או תשע שעות ההופעה בלי לאכול ובלישנות את תנוחתו. כוחותיו הפיזיים והרוחניים גדולים מאד וכיישרוו רבים ומגוונים: הוא שחקן וומר, מנצה תומורת, יוצר אפקטים ואיש אבירים, אבל יותר מכל הוא מספר סיפוריים. הוא מכיר בעל פה סיפורים רבים מتوز כתבי הקודש ההינדיים, הרמינה והמהבטרטה, ומතוכם הוא בוחר את הסיפור המתאים לכל אירוע. לרמינה יש אופי מיסטי רוחני. המהבטרטה, הפופולרית יותר, עוסקת (כמו אופרות הסבון של ימיןו) במאבק בין שתי משפחות.

הסיפור יכול להתייחס לטקס שלכבודו הוא מוצג (לידת, חתונה או מות) או לנושא בוועדר מחיי הקהילה. בכספי הסובל מקטטות, למשל, יכול הקלינג לספר על בימה הצען ועל ידיישיטה אחיו האgel, שמייעץ לו לשלוט בכעס. הסיפורים עוסקים בכל הדחפים והרגשות האנושיים – אהבה, שנאה, קנאה, ידידות ובתוציאות הדרמטיות שלהם – חתיפה, בגידה, מלחמה. בכל סיפור יכולות להופיע ארבעים עד חמישים דמויות (מלכים ומלכות, נסיכים וננסיכות, שרים, יועצים, רקדי חצר, ליצנים, קופים, איכרים...) ולכל אחת מהן יש אישיות נפרדת המתבטאת בקול ובתנועה. אף כי הניינג קוֹלִיט מבוסס על האפוסים היהודים, יש בו

תוספות ייחודיות ליאوها, כמו למשל, הדמיות העיסוקית של המשורטים-הלייצנים. הם מפרשים לקהל את השפה הגבוהה של הדמיות הנעלות, מתבדים על נושאים אקטואליים, ומספקים "הפוגה קומית" חשובה בין הקטעים הארוכיים והרציניים.

אף שהקהל אינו חורג מן המסגרת הסיפורית, הוא מאלתר בתוche בחופשיות. הוא משמש סצנות מסויימות, וממזוג אחרות, מאריך או מקצר קרבות ומוסיף הרוחרים פילוסופיים או קטיעים מצחיקים על פי תגבות הקהל.

קולו ומקלו (או מניפתו או חוטו, או...)

בתחילת המאה השנייה לספירה אוסף המשורר הפרסי פירדוסי שירים, מעשיות ומיתוסים עתיקים שסופרו על ידי סבים וסבתות, מספרי סיפוריים ואנשים קדושים. במשך שלושים וחמש שנים (!) הוא ערך אותם מחדש וכותב אותם בחרוזים ובמשקל. כך נוצרה השהנמה, הייצירה האפית הגדולה של פרט הקדומה. מספרי הסיפורים הפרסיים, שנקרו או נקל (שם שימושו מוסר, ככלומר האיש שמוסר את הסיפור) נהגו לדקלם את השהנמה בחגים ובאירועים משפחתיים, בשוקים ובארמונות, בביתים פרטיים ובבתי קפה. הם היו מספריים בעיקר בלילה, כי על פי האמרה "אם תספר ביום, גנב יגנוב את מכנסיך!"

ו איך סיפר הנקל? בעורת קולו... ומקלו. המקל (ולעתים הרבה) היה הופך לסוסו של הגיבור, לעז, להר, או לדמויות אחרות בסיפור. זה היה אמצעי חזותי פשוט וחסכוני, תיאטרון חפצים ראשוני שהפעיל את דמיונו של הקהל. גם במקומות אחרים בעולם יש מסורות של מספריים עם חפץ אחד. מספריים יפנים משתמשים במניפה, שהופכת לעז, לעלה ברוח, לחרב (כשהיא סgorah), למסיכה, למחיצה שמעליה מציז הגיבור... יש מספריים אינואיטים (אסקימואים) שימושים בהםוט, כמו במשחק "סבתא سورגת", הם "سورגים" תוך כדי סיפור – דג, עריסה, וכדומה.

בוואו ננסה (ונחשות)

בחרו סיפור פשוט וmonicar.

בחרו לכם חפץ שבזערתנו תספרו את הסיפור. לפני שאתם מתחילה בוחנו את החפץ: האם הוא יכול להפוך לכובע או לכלי נשך? לבעל-חיים? האם הוא יכול לעזור לכם לגלם דמיויות שונות בסיפור? את הנופים שבהם הוא מתורחש? מה עוד הוא יכול להיות?

נסו לספר את הסיפור בעורת החפץ.

אם החפץ שבחרתם קשור לתוכן הסיפור? תזרו על התרגיל עם חפץ אחר. איזה חפץ יותר מתאים?

אם אפשר לספר בעורתו גם סיפורים אחרים?

(עוד על היחסים בין חפץ לסיפור בחתנה הבאה העוסקת בתיאטרון חפצים).

91

"מה מסתתר מאחוריו השיח?"

"והמשיך קפחה על ראשו..."

"הוא היה גיבור והיה לו שפם שחור..."